УДК 336

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-10\(16\)-225-232](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-10(16)-225-232)

Капля Олександр Миколайович доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна «Академія управління персоналом», вул. Фрометівська, 2, Київ, 03039, тел.: (044) 490-95-05, e-mail: kaplia.oleksandr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8629-0771>

Муравйов Кирило Володимирович доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративного, фінансового та банківського права, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна «Академія управління персоналом», вул. Фрометівська, 2, Київ, 03039, тел.: (044) 490-95-05, e-mail: donkirill@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-4422-4116>

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто проблеми правового забезпечення економічної безпеки підприємств. Досліджено теоретико-правовий аспект регулювання економічних відносин між органами державного управління та підприємствами. Представлено авторську позицію щодо поняття державного регулювання економічної безпеки підприємництва. Визначено роль та місце економічної безпеки підприємств в системі економічної безпеки держави та їх вплив на загальний рівень захищеності крани. Досліджувались методи адміністративно-правового регулювання безпеки економічних відносин між підприємствами. Розглянуто роль та місце суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємств.

Основна мета статті полягає у проведенні правового аналізу понять, які характеризують концепції розвитку права та економіки в умовах покращення економічного потенціалу країни.

Проведено аналіз позицій щодо визначення та правової регламентації категорій економічна безпека. В основі даного дослідження було застосовано аналіз, синтез, аналогію, дедукцію, спостереження та моделювання, а також статистичні методи дослідження правових механізмів, результатом дії яких відбулись позитивні економічні зрушення в нашій країні.

Загальний висновок за підсумками дослідження показує необхідність впровадження адміністративно-правових заходів спрямованих на покращення рівня економічної безпеки підприємницької діяльності в Україні. В результаті сформовано ряд пропозицій щодо розвитку форм та методів державного регулювання економіки, а також створення правових та організаційних гарантій законності в економіці нашої країни.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення економічної безпеки підприємства, економіка, загрози, ризики, право, закон, регулювання.

Kaplya Oleksandr Mykolaiovych Doctor of Science of Law, Senior Researcher, Professor Department of Law Enforcement and Anti-Corruption Activities PJSC «Higher education institution «Interregional Academy of Personnel Management», Frometivska St., 2, Kyiv, 03039, tel.: (044) 490-95-05, e-mail: kaplia.oleksandr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8629-0771>

Muraviov Kyrylo Volodymyrovych Doctor of Science of Law, Associate Professor, Head of the Department of Administrative, Financial and Banking Law PJSC «Higher education institution «Interregional Academy of Personnel Management», Frometivska St., 2, Kyiv, 03039, tel.: (044) 490-95-05, e-mail: donkirill@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-4422-4116>

LEGAL SUPPORT OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Abstract. The article considers the problems of legal support of economic security of enterprises. The theoretical and legal aspect of regulation of economic relations between public administration bodies and enterprises is studied. The author's position on the concept of state regulation of economic security of entrepreneurship is presented. The role and place of economic security of enterprises in the system of economic security of the state and their influence on the general level of protection of enterprises are defined. Methods of administrative and legal regulation of security of economic relations between enterprises were studied. The role and place of subjects of ensuring economic security of enterprises are considered.

The main purpose of the article is to conduct a legal analysis of the concepts that characterize the concepts of law and economics in terms of improving the economic potential of the country.

An analysis of positions on the definition and legal regulation of categories of economic security. The study was based on analysis, synthesis, analogy, deduction, observation and modeling, as well as statistical methods of studying legal mechanisms, which resulted in positive economic changes in our country.

The general conclusion based on the results of the study shows the need to implement administrative and legal measures aimed at improving the level of economic security of business in Ukraine. As a result, a number of proposals were formed for the development of forms and methods of state regulation of the economy, as well as the creation of legal and organizational guarantees of legality in the economy of our country.

Keywords: administrative and legal support of economic security of the enterprise, economy, threats, risks, law, law, regulation.

Постановка проблеми. В сучасних умовах відсутності політичної, соціально-економічної та нормативно-правової стабільності нашої держави, більшість підприємств змушені працювати незахищеними, а їхня діяльність стає достатньо ризиковою. Така ситуація призводить до відсутності прагнення до самостійного ведення бізнесу, що у свою чергу впливає на економіку держави і загального незадоволення рівням життя серед населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематикою дослідження економічної безпеки підприємств займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених – фахівців у галузі економіки, фінансів, державного управління, менеджменту, права та ін.

Мета статті: провести правовий аналіз понять, які характеризують сучасні концепції розвитку права та економіки в умовах покращення економічного потенціалу нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Методи адміністративно-правового регулювання економічних відносин, характеризують систему юридичних засобів і способів, за допомогою яких такі відносини регулюються. Вони являють собою складне явище правової дійсності, яка здебільшого потребує вдосконалення в частині прав та можливостей підприємств задля їх економічного зростання. Саме таку позицію вибрав попередній президент США Д. Трамп, під час прийняття рішення щодо запровадження податкової реформи [1], розширення економічних можливостей підприємств [2], збільшення рівня захищеності бізнесу [3] та забезпечення належних умов для проведення підприємницької діяльності на території США загалом. Результатом такої діяльності стало:

- \$ 1 млрд. був інвестицій в американську економіку після проведення податкових реформ;
- скасований закон «про захист чистої води», який був для землевласників обтяжливим, і вимагав дозволу буквально на будь-які дії щодо використання води на власній ділянці.
- розширення ринку для американських фермерів, в тому числі світового.
- допомога в розмірі 28 млрд. дол. для хліборобів, які постраждали від недобросовісної торгової практики;

Можна переховувати і інші досягнення, що сприяли розвитку економічної безпеки підприємництва та безпеки держави загалом, оскільки економічна безпека підприємництва має найбільший вплив на рівень економічної безпеки держави. Прямих оцінок та однозначних методів її оцінювання не існує, проте є ряд індикаторів, які найбільше висвітлюють дану категорію. Одним із найбільш вагомих, є рівень зайнятості населення [4]. В Україні за останні роки, на фоні збільшення обсягу виробленої продукції спостерігається негативна динаміка зайнятості населення (рис.1), що говорить про зменшення працюючого потенціалу та зменшення загальних доходів населення.

Рис. 1 Кількість найманих працівників у суб'єктів великого, середнього, малого та мікро-підприємництва за видами економічної діяльності у 2010-2019 роках. (Складено за даними Державного комітету статистики:[5]).

Зазначена проблема перш за усе потребує вирішення на законодавчому рівні, шляхом зменшення податкового навантаження, спрощення процедури реєстрації додаткових видів економічної діяльності, створення умов для прозорого ведення бізнесу та захисту підприємців від не добросовісної конкуренції.

Досягти такої мети можна шляхом, запобігання негативній діяльності монополій, відкритості адміністративного судочинства, ефективного розвитку міжнародних зв'язків, попередження неправомірних дій державних органів, що контролюють підприємницьку діяльність.

Економічна безпека є нормативно врегульованим терміном в Україні, який згідно Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» визначається, як захищеність інтересів громадян, суб'єктів господарювання та держави [6]. У «Стратегії економічної безпеки України» на період до 2025 процес забезпечення економічної безпеки держави, представлений, як діяльність спрямована на поступове зміцнення економічної стійкості та відповідно невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз [7]. Стратегія національної безпеки України [8] також визначає економічну безпеку, як стан захищеності основних суб'єктів економічної діяльності: громадян, підприємств та державу. Низка інших нормативних документів також характеризує це явище, як стан захищеності.

Разом з тим, для більш розширеного бачення цього поняття слід звернути увагу на його визначення в науковій літературі. Переважна більшість дослідників проблем економічної безпеки підприємництва, як складової економічної безпеки держави, виділяють цей стан в умовах загроз, ризиків та небезпек [9], [10], [11], [12]. Тому для його розкриття в області адміністративно-правового забезпечення, слід звернути увагу саме на ті ризики та загрози для підприємства, які є більш виражені. Переважна більшість праць в цій області присвячена наступним видам адміністративно-правових ризиків: ризики, що обумовлені нав'язуванням владними структурами особливих умов взаємодії з підприємцями (неформальні домовленості, різні форми корупційного спрямування); ризики, які виникають

при забезпеченні доступу підприємств до державного майна (оренда, викуп, тощо); ризики при здійсненні державними органами влади дозвільних, регулюючих і контрольно-наглядових функцій; ризики при забезпеченні доступу підприємств до державного фінансування (держпідтримка, держзамовлення); ризики, обумовлені діяльністю державних судових та правоохоронних органів; ризики, зумовлені різними формами незаконного перерозподілу активів підприємств (рейдерство).

Останній вид ризиків став настільки популярний в нашій країні, що почав становити загрозу національній безпеці. Хоча для його мінімізації прийнято багато зусиль, а саме, широкі можливості передбачені кримінальним кодексом України, які передбачають ст.: 255, 206, 343, 357, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 375, 384, 295.

Разом з тим, практика застосування норм зазначених статей ККУ в Україні не велика. Тому більшою загрозою для економічної безпеки підприємства можна вважати слабкість суддів та окремих державних службовців.

Виходить, що прямо, або опосередковано, значна частина ризиків для економічної безпеки підприємства бере свій початок з апарату державного управління, і, це є серйозною загрозою не лише для підприємництва, а й для економічної безпеки держави. Так, інвестори не йдуть до України, через свавілля чиновників та корупцію [13]. Підприємці намагаються зберегти свій капітал, мігруючи за кордон, міжнародні корпорації намагаються використати можливість домовленості з недобросовісним чиновником використовуючи потенціал нашої країни. І, таким чином, зменшуючи власні витрати шляхом такої домовленості.

Все це, та багато інших питань, які пов'язані із недосконалістю законодавства та можливостями державних управлінців розподіляти надбання українського народу, тягне нашу країну в прірву.

Єдиним шляхом для вирішення цих проблем є відкритість та контроль багатьох процесів державного управління з боку громадськості. Сьогодні вже існує ряд запобіжників загрозам економічній безпеці підприємств. Завдяки інформаційно - комунікаційним технологіям тендерна політика стала більш прозорою, електронні черги в дитячі садочки унеможливили зловживання з боку працівників освіти. Це повною мірою стосується і судочинства.

З позиції адміністративного права забезпечення економічної безпеки підприємництва можна розглядати як державну політику, направлену на підтримку підприємства належного рівня захищеності. В такому випадку стоїть питання, як оцінити цей рівень захищеності. Зважаючи на значну кількість наукових праць присвячених цьому питанню, єдиних та стандартизованих підходів на сьогоднішній день не існує. Деякі вчені намагаються отримати ряд інтегральних показників [14], інші залучають експертів до таких оцінок. Є підходи до оцінювання економічної безпеки держави, а саме напрацювання міністерства економіки України, [15], сутність якого полягає в оцінюванні 9 середньозважених складових економічної безпеки, які характеризують стан

соціально-економічного розвитку України.

Основною думкою із вищевказаного можна відзначити те, що економічна безпека підприємств в правовому аспекті виглядає, як стан суспільних відносин, які повинні мати правове регулювання. Такі відносини мають бути обумовлені окремою поведінкою суб'єктів права, яка відповідає правовим нормам. Крім того, такий стан не має суперечити вимогам чинного законодавства, оскільки мета будь-якого підприємства, це отримання прибутку. В свою чергу, збільшення прибутку підприємства шляхом порушення закону не може розглядатися як покращений стан його економічної безпеки, у зв'язку з тим, що воно реалізує свою господарську діяльність в державі, яка в свою чергу надає йому можливість працювати. Такі випадки скоріше можна назвати, як паразитування окремого підприємства в системі економічної безпеки держави.

Тому, економічну безпеку підприємства можна віднести до категорії правових явищ, які мають специфічний характер. Його специфічність полягає у взаємопов'язаності економічної безпеки підприємств та економічної безпеки держави. Без відповідного поєднання, отримати належний стан захищеності обох суб'єктів правовідносин не можливо. Тому правове забезпечення економічної безпеки підприємств, можна представити, як сукупність заходів правового, економічного, організаційного та інформаційного характеру, які спрямовані на створення належних умов роботи підприємства в системі економічної безпеки держави.

Порушення такого принципу, неминуче призводить до виникнення загроз та ризиків. У зв'язку з цим слід законодавчо врегулювати поєднання підприємницького права разом з іншими правовими нормами.

Має бути сформована дієва система правового врегулювання економічної безпеки держави, підприємств та окремих громадян, як суб'єктів господарювання.

Держава має забезпечити економічну безпеку підприємств шляхом: загальної координації розвитку економіки країни; правового моніторингу підприємницьких потреб; прозорості правовідносин; контролю за дотриманням виконання чинного законодавства; створення можливостей контролю за органами державної влади з боку громадськості; створення сприятливих умов для розвитку конкуренції.

Висновки. Економічна безпека підприємства може розглядатися, як правова категорія, що регламентує діяльність суб'єктів економічних відносин згідно з вимогами норм права. Відповідна діяльність реалізується в умовах загроз ризиків та небезпек, які можуть мати різний вплив на учасників економічних відносин. Тому, поняття економічної безпеки являє собою стан захищеності, який може бути оцінений кількісно, або якісно.

Разом з тим, економічна безпека підприємства не може існувати окремо від економічної безпеки держави. Ці дві категорії нерозривно поєднані між собою. Так, підприємницька діяльність сприяє поповненню державних надходжень, а

держава в свою чергу створює комфортні умови для ведення такої діяльності.

Серед багатьох видів правового забезпечення економічної безпеки підприємства, найбільшої уваги потребує узгодження підприємницького права з іншими інститутами права. Існуючі прогалини призводять до багатьох загроз для підприємств, наслідками яких є свавілля чиновників, рейдерські захоплення, надмірний податковий тиск, тощо.

Для протидії таким факторам, має бути сформована дієва система правового врегулювання економічної безпеки підприємств та держави, що дозволить вирішити питання координації розвитку економіки, більш детального вивчення підприємницьких потреб та прозорості правовідносин.

Література:

1. Мацелюх, Н. (2020). Податкова реформа як спосіб трансформації парадигми податкової діяльності держави. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 115-126. 10.33244/2617-5932.4.2020.115-126.
2. How the American economy did under Donald Trump [Електронний ресурс] // The economist. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.economist.com/united-states/2020/10/14/how-the-american-economy-did-under-donald-trump>.
3. Donald Trump wins on the economy [Електронний ресурс] // The Hill. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: Donald Trump wins on the economy.
4. Баумоль Бернارد. Секреты экономических показателей / Бернارد Баумоль. — М.: БДО Баланс-Аудит, 2009. — 320 с.
5. Кількість найманих працівників у суб'єктів великого, середнього, малого та мікро-підприємства за видами економічної діяльності у 2010-2019 роках [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Про Стратегію сталого розвитку “Україна–2020”: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
7. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року", Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
8. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України", Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
9. Кузьменко В. В. Держава як інститут економічної безпеки / В. В. Кузьменко // Науч. тр. ДонНТУ. Серия экономическая. – 2004. – Вып. 69. – С. 136–142.
10. Бельков О. А. Понятийно-категориальный аппарат концепции национальной безопасности / О.А. Бельков // Безопасность. – 1994. – № 3. – С. 91–94.
11. Абалкин Л. И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л. И. Абалкин // Вопр. экономики. – 1994. – № 12. – С. 4–13.
12. Экономическая и национальная безопасность: учебник / под ред. Е. А. Олейникова. – М.: Экзамен, 2005. – С. 128.
13. Інвестори не йдуть до України через корупцію та свавілля чиновників [Електронний ресурс] // Радіо свобода. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/24963038.html>.
14. Ліщенко А. В. Аналіз рівня економічної безпеки молокопереробних підприємств. Економіка та держава. 2019. № 1. С. 132–136.
15. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України // Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.

References:

1. Maceljuh, N. (2020). Podatkova reforma jak sposib transformacii paradigmi podatkovoi dijal'nosti derzhavi [Tax reform as a way to transform the paradigm of tax activity of the state]. *Ekonomichnij visnik. Serija: finansi, oblik, opodatkovannja - Economic Bulletin. Series: finance, accounting, taxation*, 115-126. 10.33244/2617-5932.4.2020.115-126 [in Ukrainian].
2. How the American economy did under Donald Trump. Retrieved from: <https://www.economist.com/united-states/2020/10/14/how-the-american-economy-did-under-donald-trump> [in English].
3. Donald Trump wins on the economy Retrieved from: Donald Trump wins on the economy. [in English].
4. Baumol', Bernard (2009). *Sekrety jekonomicheskikh pokazatelej [Secrets of economic indicators]*. Moscow: BDO Balans-Audit [in Russian].
5. Kil'kist' najmanih pracivnikov u sub'ektiv velikogo, seredn'ogo, malogo ta mikro-pidpremnictva za vidami ekonomichnoi dijal'nosti u 2010-2019 rokah Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Ukaz Prezidenta Ukraïni «Pro Strategiju stalogo rozvitku “Ukraïna–2020”» [Decree of the President of Ukraine “On the Sustainable Development Strategy “Ukraine-2020””. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>. [in Ukrainian].
7. Ukaz Prezidenta Ukraïni «Pro rishennja Radi nacional'noi bezpeki i oboroni Ukraïni vid 11 serpnja 2021 roku "Pro Strategiju ekonomichnoi bezpeki Ukraïni na period do 2025 roku",” [Decree of the President of Ukraine “ On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of August 11, 2021 "On the Strategy of economic security of Ukraine for the period up to 2025””. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> [in Ukrainian].
8. Ukaz Prezidenta Ukraïni “Pro rishennja Radi nacional'noi bezpeki i oboroni Ukraïni vid 14 veresnja 2020 roku "Pro Strategiju nacional'noi bezpeki Ukraïni””. [Decree of the President of Ukraine “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 14, 2020 "On the National Security Strategy of Ukraine””. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> [in Ukrainian].
9. Kuz'menko, V. V. (2004). Derzhava jak institut ekonomichnoi bezpeki [State as an institute of economic security]. *Nauch. tr. DonNTU. Serija jekonomicheskaja – Nauch. tr. DonNTU. The series is economic*, 69, 136–142 [in Ukrainian].
10. Bel'kov, O. A. (1994). Ponjatijno-kategorial'nyj apparat koncepcii nacional'noj bezopasnosti [Conceptual and categorical apparatus of the concept of national security]. *Bezopasnost – Security*, 3, 91–94 [in Ukrainian].
11. Abalkin, L. I. (1994). Jekonomicheskaja bezopasnost' Rossii: ugrozy i ih otrazhenie [Economic security of Russia: threats and their reflection]. *Vopr. jekonomiki – Vopr. economy*, 12, 4–13 [in Ukrainian].
12. Olejnikova E. A. (2005). *Jekonomicheskaja i nacional'naja [Economic and national security]*. Moscow: Jekzamen [in Russian].
13. Investori ne jduť do Ukraïni cherez korupciju ta svavillja chinovnikov [Elektronnij resurs] // Radio svoboda. – 2020. – Rezhim dostupu do resursu: <https://www.radiosvoboda.org/a/24963038.html>.
14. Lishhenko, A. V. (2019). Analiz rivnja ekonomichnoi bezpeki molokopererobnih pidpriemstv [Analysis of the level of economic security of dairy enterprises]. *Ekonomika ta derzhava - Economy and state*, 1, 132–136 [in Ukrainian].
15. Nakaz Ministerstva ekonomichnogo rozvitku i torgivli Ukraïni “Metodichni rekomendacii shhodo rozrahunku rivnja ekonomichnoi bezpeki Ukraïni”. [Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine “Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine”]. (n.d.). www.me.gov.ua. Retrieved from [http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni Rekomendatsii](http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni_Rekomendatsii) [in Ukrainian].